

**KIBER JINOYATLARNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA
SALBIY TA'SIRI: STATISTIK TAHLIL**

A.A. Iminov

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Raqamli texnologiyalar va
axborot xavfsizligi kafedrasi boshlig'i*

A.F. Isaqov

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Raqamli texnologiyalar va
axborot xavfsizligi kafedrasi boshlig'i o'rinbosari*

SH.K.Kamolov

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20694016>

Annotatsiya: Maqolada raqamli texnologiyalar keng joriy etilgan sharoitda kiber jinoyatlarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ko'rsatgan salbiy ta'siri tahlil qilinadi. Maqola statistik ma'lumotlar, iqtisodiy zarar miqdori va kiber jinoyatlarning asosiy iqtisodiy oqibatlari asosida yozilgan bo'lib, ularning milliy iqtisodiyotga salbiy ta'sir mexanizmlari hamda ularni kamaytirish choralariga oid ilmiy xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: kiber jinoyatlar, iqtisodiy zarar, raqamli iqtisodiyot, statistika, O'zbekiston.

Hozirgi jadal bilan rivojlanib borayotgan raqamli texnologiyalar davrida axborot texnologiyalari sohasining tez sur'atlarda rivojlanishi milliy iqtisodiyotning samaradorligini oshirish aholiga keng qamrovli qulayliklar yaratish, yangi xizmatlar va biznes modellarini yaratish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq shu bilan birga, kiber jinoyatlar va ularning yangi turlari ham keskin ko'paymoqda. Ular iqtisodiyotga bevosita moliyaviy zarar yetkazish bilan birga investitsiya muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, ishbilarmonlik faolligini pasaytiradi bank tizimi faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi hamda mamlakatimiz aholisini raqamli infratuzilmaga

Contact: 99 826 99 56

bo'lgan ishonchni susaytiradi.

Global statistik ma'lumotlarga ko'ra, kiber jinoyatlar dunyo bo'yicha milliardlab dollarlik zarar keltirmoqda. 2025-yilga kelib, kiber jinoyatlar global iqtisodiyotga yetkazilgan zarar hajmi 10,5 trillion AQSh dollaridan oshishi kutilmoqda, bu ko'rsatkich yillar davomida keskin o'smoqda.

O'zbekiston sharoitida ham kiber jinoyatlar soni va ularning iqtisodiyotga yetkazayotgan zarar miqdori ortib bormoqda. Unga ko'ra 2021–2025 yillar davomida O'zbekistonda kiber jinoyatlar soni sezilarli darajada oshgan: **4 865 dan 62 440 taga** ko'paygan. Bu taxminan **10 barobarlik o'sishni** anglatadi.

Shu davrda fuqarolar va yuridik shaxslarga yetkazilgan **moddiy zarar jami 3 trln 730 mlrd so'mni** tashkil etgan.

Boshlang'ich statistik hisobotlar bo'yicha **2025-yilda aniqlangan kiber jinoyatlar natijasida yetkazilgan zarar** taxminan:

- **1 trln 890 mlrd so'm** — 2025 yilning dastlabki 11 oyiga to'g'ri keladi.
- **1 trln 200 mlrd so'm** — boshqa statistika manbasiga ko'ra, jismoniy va yuridik shaxslarga 2025 yilda yetkazilgan zarar shu miqdordan oshgan.

2025 yilda respublikada kiber jinoyatlar soni aniq sezilarli darajada oshgan.

O'zbekiston iqtisodiyotida kiber jinoyatlar statistikasi

Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2021–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida kiber jinoyatlar soni 4 865 tadan 62 440 taga yetdi, ya'ni deyarli 10 barobar ortdi.

Kiber jinoyatlarining asosiy sodir etilish usullari quyidagicha.

Bank kartalari va elektron to'lov tizimlari orqali firibgarlik

2025-yilda kiber jinoyatlar orqali yetkazilgan iqtisodiy zararining eng katta ulushi (70–80%) bank kartalari va elektron to'lov tizimlari bilan bog'liq firibgarliklar hissasiga to'g'ri keladi.

Asosiy mexanizmlar:

Contact: 99 826 99 56

- fishing (soxta SMS va havolalar orqali karta ma'lumotlarini qo'lga kiritish);
- soxta call-markazlar orqali karta rekvizitlarini so'rab olish;
- mobil ilovalarga zararli dasturlarni o'rnatish;
- bir martalik SMS-kodlarni (OTP) noqonuniy egallash.

Iqtisodiy oqibat:

- fuqarolarning bank hisoblaridan to'g'ridan-to'g'ri pul yechib olinadi;
- banklar uchun kompensatsiya va xavfsizlik xarajatlari oshadi;
- moliyaviy tizimga ishonch pasayadi.

Onlayn savdo va elektron xizmatlar orqali firibgarlik

Raqamli savdoning kengayishi bilan birga, marketpleyslar va e'lon saytlaridagi firibgarliklar ham sezilarli zarar yetkazmoqda.

Mexanizmlar:

- soxta onlayn do'konlar tashkil etish;
- mavjud tovarni yetkazib bermasdan oldindan to'lov olish;
- soxta xizmatlar (kredit, grant, ish taklifi) orqali pul undirish.

Iqtisodiy zarar:

- kichik va o'rta biznes subyektlarining moliyaviy yo'qotishlari;
- elektron tijorat rivojiga to'siq;
- iste'molchilarning raqamli xizmatlardan voz kechishi.

Korxonalar axborot tizimlariga kiber hujumlar

Yirik va o'rta korxonalar ham kiber jinoyatlardan zarar ko'rmoqda.

Asosiy usullar:

- korporativ tarmoqlarga noqonuniy kirish;
- ma'lumotlarni shifrlab, tovon puli talab qilish (ransomware);
- tijorat sirlarini o'g'irlash.

Contact: 99 826 99 56

Iqtisodiy oqibatlar:

- ishlab chiqarish jarayonining to'xtashi;
- ma'lumotlarni tiklash xarajatlari;
- obro'-e'tibor va raqobatbardoshlikning pasayishi.

Davlat axborot tizimlariga noqonuniy aralashuv

Davlat idoralari va ularning raqamli platformalari ham kiber jinoyatlar nishoniga aylanmoqda.

Mexanizmlar:

- davlat saytlariga DDoS hujumlar;
- ma'lumotlar bazalariga ruxsatsiz kirish;
- elektron xizmatlarning vaqtincha ishdan chiqishi.

Iqtisodiy va bilvosita zarar:

- davlat xizmatlarining uzilishi;
- byudjetdan qo'shimcha tiklash xarajatlari;
- jamoatchilik ishonchining pasayishi.

Shaxsga doir ma'lumotlarni noqonuniy sotish va suiiste'mol qilish

Kiber jinoyatchilar tomonidan:

- pasport ma'lumotlari,
- bank rekvizitlari,
- telefon raqamlari qora bozorlarda sotiladi.

Natijalar:

- keyingi firibgarliklar uchun zamin yaratiladi;
- fuqarolar va biznes uchun uzoq muddatli iqtisodiy xavf paydo bo'ladi.

Bilvosita iqtisodiy zararlar

Bevosita pul yo'qotishdan tashqari, kiber jinoyatlar quyidagi bilvosita zararlarni ham keltirib chiqaradi:

Contact: 99 826 99 56

- kiberxavfsizlikka qo‘shimcha xarajatlar;
- sud va tergov jarayonlari xarajatlari;
- investitsiya muhitining yomonlashuvi;
- raqamli iqtisodiyot rivojining sekinlashuvi.

Umumiy tahliliy xulosa

2025-yilda O‘zbekistonda kiber jinoyatlar orqali yetkazilgan zarar:

- asosan moliyaviy firibgarliklar,
- raqamli xizmatlardan foydalangan holda ishonchni suiiste’mol qilish,
- o‘g‘rilik
- shaxsga doir ma’lumotlarni g‘ayriqonuniy egallash
- noqonuniy kripto valyuta aylanmasi
- korporativ va davlat axborot tizimlariga hujumlar orqali amalga oshirilgan.

Bu jarayonlar shuni ko‘rsatadiki, kiber jinoyatlar faqat texnologik muammo emas, balki milliy iqtisodiyotga tizimli zarar yetkazuvchi omilga aylangan.

Bu o‘shish kiberfiribgarlik, bank hisoblaridan noqonuniy mablag‘ yechib olish, veb-saytlarga hujumlar va boshqa raqamli huquqbuzarliklar bilan bog‘liq.

Shu davr mobaynida fuqarolar va korxonalar uchun hisoblangan iqtisodiy zarar miqdori

3 trillion 730 milliard so‘mga yetdi. Uning taxminan 1 trillion 890 milliard so‘mi joriy 2025-yilning 11 oyi davomida yuzaga kelgan.

Bu statistik raqamlar raqamli jinoyatlarning mahalliy iqtisodiyotga nisbatan bevosita zararini ko‘rsatibgina qolmay, balki ularning iqtisodiy barqarorlik va biznesni rivojlantirishga salbiy ta’sirini ham aks ettiradi.

Kiber jinoyatlarning iqtisodiyotga salbiy ta’siri

Moliyaviy yo‘qotishlar

Kiber jinoyatlar fuqarolar, korxonalar va moliyaviy institutlar uchun bevosita

moliyaviy zarar yetkazadi. Bank hisoblaridan noqonuniy mablag‘ yechib olish, kredit kartalar bo‘yicha firibgarlik kabi holatlar tijorat banklari va mijozlarining mablag‘larini yo‘qotishiga olib keladi. Bu esa bank tizimidagi ishonchni susaytiradi hamda iqtisodiy faollikni pasaytiradi.

Ishbilarmonlik va investitsiya muhiti zaiflashuvi

Kiber hujumlar korxonalarda mahsuldorlikni tushiradi, ma’lumotlar yo‘qolishiga yoki shaxsiy va tijorat sirlarining oshkor bo‘lishiga olib keladi. Bu esa xorijiy va mahalliy investorlar uchun kutilmagan xavf sifatida qabul qilinadi, investitsiya oqimlarini sekinlashtiradi hamda biznes uchun qo‘shimcha xarajatlar — axborot xavfsizligi choralariga yo‘naltirilgan resurslarni talab qiladi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga to‘sqinlik

Raqamli texnologiyalarni joriy etishda kiber tahdidlarning ko‘pligi biznes subyektlarni texnologiyalardan ehtiyotkor foydalanishga undaydi. Bu esa raqamli savodxonlikning pasayishi va yangi texnologiyalarni qo‘llashdan voz kechish holatlariga olib keladi, natijada iqtisodiy samaradorlik pasayadi.

Ijtimoiy xarajatlar va huquqiy xarajatlar

Kiber jinoyatlar oqibatida davlat organlari, huquqni muhofaza qiluvchi tuzilmalar va korxonalar qo‘shimcha xarajatlar bilan yuzma-yuz bo‘ladi — jinoyatlarni tergov qilish, sud jarayonlarini olib borish, huquqiy himoya xarajatlari va kiberxavfsizlik infratuzilmasini yaxshilash uchun sarflanadigan resurslar.

Investitsiya muhitining yomonlashuvi Kiber tahdidlar ko‘payishi bilan xorijiy investorlar ishonchi pasayadi, yangi biznes loyihalari kechiktiriladi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga to‘siq Moliyaviy va korporativ tizimlarning zaifligi, shuningdek, jismoniy shaxslarning raqamli xizmatlardan ehtiyotkorlik bilan foydalanishi raqamli iqtisodiy rivojlanishni sekinlashtiradi.

Korporativ va davlat tizimlari samaradorligining pasayishi Tizimlarga qo‘shimcha xavfsizlik choralarini joriy etish xarajatlarini oshiradi, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish samaradorligini kamaytiradi.

Kiber jinoyatlar — bu faqat texnik yoki axborot xavfsizligi masalasi emas. Ular milliy iqtisodiyotning ahamiyatli tarkibiy qismi bo‘lgan raqamli infratuzilmalarga tahdid soladi, iqtisodiy yo‘qotishlar, ishonchni pasaytirish va investitsiya muhitini zaiflashtirish kabi oqibatlariga olib keladi. O‘zbekiston sharoitida kiber jinoyatlar soni va ularning iqtisodiy zarar ko‘rsatkichlari sezilarli darajada o‘smoqda, bu esa davlat siyosatining axborot xavfsizligini mustahkamlashga yo‘naltirilgan chora-tadbirlarini yanada kuchaytirishni talab etadi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi kiber jinoyatlar statistikasi (matbuot anjumani, 2025).
3. Global cybercrime statistikasi va iqtisodiy ta’sir (Market.biz, 2025).
4. O‘zbekiston raqamli iqtisodiyot va kiberxavfsizlik muammolari bo‘yicha ilmiy maqolalar.
5. Zamonaviy ilmiy jurnallar va elektron axborot resurslaridagi tahliliy maqolalar.

